

9. Історія економіки та економічної думки: ХХ – початок ХХІ ст. [Текст] : навч. посіб. – Т. 2 / В. В. Козюк, Л. А. Родіонова, Т. І. Вергелес [та ін.] ; за ред. В. В. Козюка, Л. А. Родіонової. – К. : Знання, 2011. – 582 с.
10. Колобова К. М. Древняя Спарта в X – IV вв. до н.э. / К. М. Колобова. – Ленинград : Наука, 1957. – 440 с.
11. Кочеткова Л. Н. Теория социального государства Лоренца фон Штейна / Л. Н. Кочеткова // Философия и общество. – 2008. – Выпуск № 3 (51). – С. 69-79.
12. Кравец В. История классической зарубежной педагогики и образования / В. Кравец. – Тернополь, 1996. – 436 с.
13. Левчук Л. Т. Історія світової культури / Л. Т. Левчук. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 400 с.
14. Логвина В. Л. Політологія : навчальний посібник / В. Л. Логвина. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 304 с.
15. Скакун О. Ф. Теорія держави і права / О. Ф. Скакун. – Харків : Консум, 2001. – 656 с.
16. Сковронський Д. М. Ідея та визначення соціальної держави у історіографічному аспекті / Д. М. Сковронський // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Юридичні науки. – 2015. – № 825. – С. 217-223.
17. Скржинская М. В. Северное Причерноморье в описании Плиния Старшего / М. В. Скржинская. – Киев : Наукова думка, 1977. – 128 с.
18. Фирсов М. В. Введение в теоретические основы социальной работы. Историко-понятийный аспект / М. В. Фирсов. – Москва-Воронеж : Инст. практ. психологи-Модэк, 1997. – 192 с.
19. Чувардинський О. Історична рефлексія поняття “громадянське суспільство” та його філософська еволюція / О. Чувардинський // Політичний менеджмент. – 2006. – № 3 (18). – С. 69-75.
20. Шпилев Д. А. Социальные гарантии в правовых системах России и Германии / Д. А. Шпилев. – Нижний Новгород : НИСОЦ, 2009. – С. 54.
21. Штейн Л. фон. История социального движения Франции с 1789 года / Л. фон Штейн. – СПб. : Тип. А.М. Котомина, 1872. – 320 с.
22. Штейн Л. фон. Учение об управлении и право управления с сравнением литературы и законодательств Франции, Англии и Германии / Л. фон Штейн. – СПб. : Изд-во А. С. Гиероглифова, 1874. – 650 с.

Н. М. Опольська
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук, доцент
(м. Київ)

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПРАВА НА ТВОРЧІСТЬ

Творча діяльність у будь-якій сфері науки, літератури, мистецтва є невід’ємним проявом існування людини, основою суспільного прогресу, рушійною силою розвитку людства. Неможливо уявити людську сутність без можливості реалізації творчих

здібностей. Право на творчість є невід'ємною складовою людської природи, тобто воно є природним правом. Зважаючи на це, доречною видається постановка питання про феноменологію права на творчість.

Творцем феноменології як наукового підходу був Едмунд Гуссерль. Цей термін походить від грецьких слів *phainómenon*, яке означає “те, що з'являється” і *lógos* – вчення. У викладі Гуссерля феноменологія в основному розглядає та вивчає структуру явища, а також процеси які у ньому відбуваються. Таким чином, доцільно було б провести феноменологічний аналіз права на творчість, розкрити його внутрішню структуру та зміст. Відповідно до зазначеного підходу, право розглядається як явище, що “само себе розкриває, трактує раціонально зрозумілим способом” [1, с. 53].

Основою терміну “творчість” становить англійський іменник “creativity” (творчість), який походить від латинського слова “creatio” (створення).

Творчість розглядається в науці як духовно-культурна і правова категорія. Правознавці здійснюють дослідження творчості в рамках конституційного, цивільного, інформаційного права.

Не зважаючи на різноманіття визначень їх умовно можна поділити на два основних підходи. Представники першого (О. Іоффе, О. Підпригора, В. Антонов та ін.), висвітлюючи досліджуване поняття, акцентують увагу на тому, що наслідком творчості є певний результат. В інтерпретації представників даного підходу, який є найбільш поширеним, творчість розглядається як цілеспрямована пошукова діяльність, що завершується продуктивним актом (результатом), внаслідок якого з'являються нові образи, форми їх втілення, що вирізняються неповторністю і оригінальністю [2, 3, 4].

Цей підхід характеризується ігноруванням тих випадків, коли творча діяльність не завершується створенням якісно нових духовних або матеріальних цінностей, або творець не створює образ кінцевого продукту. А здійснена ним інтелектуальна цілеспрямована пошукова діяльність носить творчий характер і являє собою реалізацію окремих правомочностей права на творчість.

Творчість не завжди завершується створенням твору (результату). Ейнштейн, наприклад, витратив не одне десятиліття на те, щоб створити єдину теорію поля. Тридцять років наполегливої, титанічної творчої праці так і не завершилися побудовою шуканої наукової теорії.

Представники другого підходу (І. Серебровський, Н. Іванов, Д. Шапорєва) зосереджують увагу на тому, що творчість це певний усвідомлений, вольовий, досить трудомісткий процес, що має за мету досягнення певного результату. Тобто це сам процес створення людиною духовних та матеріальних благ, у якому отримання результату є ймовірним [5, 6, 7].

На наш погляд, зазначений підхід краще відображає сутність досліджуваного поняття, тому що при зайнятті творчою діяльністю результат є ймовірним, метою

творчості і не завжди її наслідком. Право на творчість є одним з основоположних прав людини, яке не залежить від створення якісно нового результату.

Характеризуючи творчість як категорію права, потрібно зазначити, що законодавством в рівній мірі охороняється як право на зайняття творчістю (процес творчості), так і результати творчості, незалежно від того наскільки значний елемент творчості, у чому він проявляється і в якій мірі.

Творчість є категорією права, як сутнісна властивість людини. Право на творчість випливає із самої біологічної сутності людини, належить їй з народження, тобто продиктовано самою природою, тому зрештою і є природним.

До структури права на творчість входять такі основні правомочності: право на власні дії (право-поведінка), право на чужі дії (право-вимога), право на захист (право-претензія).

Можливість власних дій у структурі права на творчість означає, що особа в межах даного суб'єктивного права може:

- займатися усіма видами творчої діяльності відповідно до своїх інтересів і можливостей як на професійній так і на непрофесійній основі, без будь-яких обмежень, крім встановлених законом для захисту суспільних інтересів;
- вільно обирати законні засоби для самореалізації в творчому процесі;
- вільно, наскільки їй дозволяє обсяг цивільної дієздатності, розпоряджатись правами на результати творчої діяльності тощо.

Зміст права на чужі дії у структурі права на творчість включає наступні повноваження:

- право на створення умов для творчої діяльності;
- право на створення умов для реалізації результатів творчої діяльності на законній основі;
- можливість користуватися підтримкою держави у здійсненні творчої діяльності та реалізації її результатів;
- право на незалежне, вільне, неконтрольоване державою та іншими структурами здійснення творчої діяльності, крім випадків встановлених законом для захисту суспільних інтересів;
- неможливість використання або розповсюдження результатів творчої діяльності особи без її згоди, за винятком випадків, встановлених законом;
- можливість доступу до творчості інших у складі культурних надбань нації, держави, світу;
- рівна охорона прав на результати творчої діяльності тощо.

Право на захист у структурі права на творчість передбачає можливість звернутись за допомогою державного апарату, а в окремих випадках до громадськості для:

- припинення правопорушення;
- відновлення правомірного стану;

- примусового здійснення юридичного обов'язку;
- притягнення правопорушників до юридичної відповідальності;
- компенсації моральної, матеріальної шкоди тощо.

Перелік названих правомочностей є невичерпним.

Підводячи підсумок виступу, слід зауважити, що **творчість** як категорія права – це певний усвідомлений, вольовий процес створення людиною нових духовних і матеріальних цінностей, їх інтерпретації, що вирізняються неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю. Необхідними компонентами творчого процесу є уява, фантазія. А метою творчості є створення нових духовних і матеріальних цінностей.

Феноменологію права на творчість становлять:

1. Загалом творчість як сутнісна характеристика людини, що має внутрішній і зовнішній прояв та потребує свого врегулювання
2. Такі основні правомочності: право на власні дії (право-поведінка), право на чужі дії (право-вимога), право на захист (право-претензія).

ЛІТЕРАТУРА :

1. *Гуссерль Э.* Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология // Гуссерль Э. *Философия как строгая наука.* – Новочеркасск : Сагуна, 1994. – С. 53.
2. *Иоффе О. С.* Советское гражданское право. Курс лекций. Ч. III : учебное пособие для высш. юрид. учеб. заведений / Ленингр. гос. ун-т. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1965. – 347 с.
3. *Право інтелектуальної власності України : навч. посібник для студентів юрид. вузів і фак. ун-тів / О. А. Підпригора, О. О. Підпригора.* – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 136 с.
4. *Антонов В. М.* Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право / В. М. Антонов. – К. : КНТ, 2005. – 520 с.
6. *Серебровский В. И.* Вопросы советского авторского права / В. И. Серебровский. – М. : Из-во АН СССР, 1956. - 188 с.
7. *Иванов Н. В.* Авторские и смежные права в музыке : учеб.-практ. пособ. / под. ред. А. П. Сергеева. – М. : Проспект, 2009. – 176 с.
8. *Шапорева Д. С.* Конституционное право человека и гражданина на свободу творчества в современной России : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Д. С. Шапорева; СГАП. – Саратов, 2007. – 26 с.